

## Nyelvi bizonytalanságok hatása a versenyjogi kártérítési perek szabályainak következetes alkalmazására

GYEBROVSZKI ZSOLT DÁNIEL

PhD-hallgató, Károli Gáspár Református Egyetem

gyebrowsky@gmail.com

Competition law damages actions are civil actions for compensation for damages suffered by competitors because of the conduct of companies that have infringed competition law by, for example, price fixing, market sharing, or predatory pricing. Unlike public law enforcement - conducted by competition authorities - which dominates European Union and national competition law, the nature of the regulatory framework for competition law damages actions is such that it mixes public law (illegality) and private law (liability) rules, which operate based on different legal concepts and have different conceptual sets. The rules of competition law damages actions are laid down in the form of a Directive, which, considering the heterogeneity of private law and language in the European Union and the semantic duality of European Union and national legal terminology, has given rise to legislative and enforcement problems resulting in linguistic inconsistencies.

**Keywords:** *competition law, competition law damages actions, European Union, legislation, multilingualism*

A versenyjogi kártérítési perek a versenyjogi jogsértést – például árrögzítést, piacfelosztást vagy felfaló árazást – megvalósító vállalkozások magatartása révén a versenytársak oldalán jelentkező károk megtérítése céljából indítható polgári per. Az Európai Unió, valamint a tagállami versenyjogot domináló – versenyhatóságok által végzett – közjogi jogérvényesítéssel ellentétben a versenyjogi kártérítési perek szabályrendszere jellegéből adódóan vegyíti az eltérő jogi koncepció alapján működő és eltérő fogalmi készlettel rendelkező közjogi (jogellenesség) és a magánjogi (kárfelöltség) normákat. A versenyjogi kártérítési perek szabályozására irányelvi formában került sor, amely figyelembe véve az Európai Unió magánjogi és nyelvi értelemben vett heterogenitását, valamint az uniós és a tagállami jogi terminológia jelentéstartalmi kettősségét, nyelvi inkonzisztenciát eredményező jogalkotási és jogalkalmazási problémákat vetett fel.

**Kulcsszavak:** *versenyjog, versenyjogi kártérítési perek, Európai Unió, jogalkotás, többnyelvűség*

## Problémafelvetés

Az EGK – illetve annak jogutódja az Európai Unió – működésének kezdetétől a hivatalos többnyelvűségen alapul. Jelenleg az Európai Uniónak 27 tagállama és 24 hivatalos nyelve van, ezen kívül 5 nyelv rendelkezik ún. félhivatalos státusszal. Az Európai Unió jogszabályok szövegét az összes hivatalos nyelven szükséges elkészíteni, és e nyelvi változatok mindegyike hitelesnek tekintendő a 920/2005/EK rendeletet alapján. A Maastrichtban 1992. február 7. napján kelt Európai Unióról szóló Szerződésben, valamint a Rómában 1957. március 25. napján kelt Európai Unió Működéséről szóló Szerződésben és a másodlagos jogban foglalt jogi követelménynek való megfelelés érdekében a jogi fordítás és a jogi nyelvi felülvizsgálat teljes mértékben beépül a jogalkotási folyamatba. Az uniós jog többnyelvűsége következményekkel jár arra nézve, hogy a jog jelentését hogyan lehet feltárni az értelmezés révén. Az uniós jogalkotás olyan jogszabályok megalkotását célozza, amelyek egyetlen, minden tagállam szempontjából azonos jelentéssel bíró normát hivatottak létrehozni. E célkitűzés megvalósításának legfőbb leküzdendő akadályja az uniós jogalkotás többnyelvűségéből adódóan az uniós jogszabályok különböző nyelvi változatai közötti nyelvi és jogi jelentés közti eltérés. Ezen eltérések gyakori okai a különböző hivatalos nyelvekben használt jogi kifejezések keverése, vagy bizonyos tagállami jogrendszerekből hiányzó, egy más tagállam jogrendszerében vagy hivatalos nyelvében bevett kifejezés használata a jogi szövegekben. A jogalkalmazást tekintve probléma adódhat a következtetlen fogalomhasználatból, amely tipikusan akkor fordul elő, ha egy jogi fogalom tagállamonként eltérő jelentéstartalommal bír, vagy eltérő jogi koncepciót takar (Gombos 2014).

A jelen rövid tanulmány azt vizsgálja, hogy a tagállamok és az 2014/104/EU irányelv („Irányelv”) által kidolgozott versenyjogi kártérítési perek szabályrendszerének következetes alkalmazását miként befolyásolhatják az Európai Unió jogi és nyelvi értelemben vett többnyelvűségéből adódó problémák.

## Bevezetés

A jog, illetve a törvények manifesztálódásának alapvető csatornája a nyelv, illetve érvényesülni is a nyelven keresztül tudnak. Az Európai Unió jog megjelenéséig az egyes államok jogalkotói az adott állam társadalmi berendezkedéséhez, hagyományaihoz, kultúrájához illeszkedő, azt alapul vevő szabályozási megoldásokat választottak, ha úgy tetszik nemzeti „jogi nyelvet” alkottak (lásd bővebben Gessner 1996) Az önálló jogrendszereknek jogi terminológiájukat tekintve is önállóaknak kell lenniük, amelynek legfontosabb alapja a nyelvi egyértelműség (Somssich 2011: 9)

Mindezért az Európai Unió versenyjogi szabályozás nagy kihívása a különböző jogi hagyományokkal rendelkező tagállamok, illetve azok állampolgárai vonatkozásában konzisztens szabályok megalkotása, azonban a hivatalos nyelveken megfogalmazott uniós jogszabályok nem mentesek a gyors és meggondolatlan fordítások következtében elkövetett hibáktól és kétértelműségektől. Az Európai Bizottságnál gyakori jelenség, hogy egy jogszabály tervezet esetében csak angol nyelvű szövegváltozatot használnak a belső jogszabály alkotási folyamat során. A belső jogszabály alkotási folyamat végén az angol nyelvű szövegváltozatokat lefordítják és elvégzik a lektorálást. Ettől a pillanattól fogva a címzett nyelvi változat válik a hiteles változattá. Nem ritka ezért az az eset, hogy a hiteles változat javításra szorul a fordítási hibák miatt, amíg az angol nyelvű változatot nem kell kijavítani (Hettinger 2019: 6).

Az Európai Unió jogszabályok nyelvi változatainak koherenciája és következetessége kulcsfontosságú, hiszen mindez szükséges ahhoz, hogy az azokból származó jogok és kötelezettségek megfelelően átültetésre kerüljenek a nemzeti jogszabályokba (Robertson 2013: 14-32). Előfordulhat azonban, hogy egyes tagállamok jogszabály előkészítői a saját nyelvükön írt irányelv-változatot veszik alapul az irányelvek végrehajtásához, és nem hasonlítják össze más nyelvi változatokkal. A gyakorlatban előfordulhat, hogy mindez egyes esetekben eltéréseket eredményez az irányelv különböző nyelvi változatai között (ld. Arató 2022: 81.90; Arató 2022b: 91-103). Ennek eredménye az lehet, hogy az irányelvet és az azt végrehajtó nemzeti jogszabályok nem lesznek egységesek. Az inkohereisen átültetett irányelvek alapján létrejött tagállami jogszabályokat pedig ezt követően a tagállami bíróságok értelmezik és alkalmazzák, amely következetlenségeket eredményez az Európai Unió jog alkalmazása során (Conway 2015: 165).

A fentiek kiváltképp igazak egy korábban nem létező, vagy nem szabályozott jogintézmény esetében, mint amilyen a versenyjog magánjogi érvényesítése. Annak ellenére, hogy a versenyjog a XX. század második felében az Amerikai Egyesült Államok közvetítésével érkezett Európába (Boytha 2010: 37), ahol a versenyjog magánjogi érvényesítésének komoly hagyományai vannak (lásd például a Sherman Act 26 Stat. 209, 15 U.S.C. §§ 1-7 valamint Clayton Act 15 U.S.C. §§ 12-27. törvényeket), az Európai Unióban a versenyjog tekintetében a hatósági úton történő jogérvényesítés sokkal dominánsabb szereppel bír, mint a magánjogi úton történő jogérvényesítés (Boytha 2008: 21). Az uniós versenyjog kikényszerítéséért elsősorban tehát az Európai Unió Bizottsága („Bizottság”), valamint a tagállami versenyhatóságok felelősek, míg a versenyjog magánjogi érvényesítése kapcsán egy természetes vagy jogi személy versenyjogi jogsértés révén sérült magánérdekeinek reparációja céljából történő magánjogi igények érvényesítéséről beszélünk. Ennek következtében az új jogintézmény egy olyan terminológiai vákuumba került, ahol az uniós jog-

alkotóknak egy ez idáig nem létező jogintézmény fogalmi kereteit kellett meghatározni és hozzáigazítani a meglévő versenyjogi szabályokhoz az uniós jogot eleve jellemző ellentmondásos terminológiai környezetben. Mondhatni az Irányelv átültetésével két meglévő terminológiai készlet, az uniós versenyjog és a 27 tagállam magánjogi terminológiája lépett egymással kölcsönhatásba, amely folyamatot tekinthetjük a jog és a jogi terminológia „európaizálódásának” (Biel – Sosoni 2019: 222)

Az Irányelv egy új, jogi konfliktusoktól sem mentes jogintézményt szabályozott, amelynek hagyományai pusztán két évtizedes múltra tekintenek vissza (lásd a C-453/99. számú, *Courage Ltd kontra Bernard Crehan és Bernard Crehan kontra Courage Ltd.* és társai ügyében hozott ítéletet). Az Irányelv megalkotása egy fontos lépés volt a magánjogi igényérvényesítéssel kapcsolatos uniós jogfejlesztési folyamatban, amely jogi innováció mindenképpen egy hiánypótló munkája az Európai Unió jogalkotásának. Az Irányelv több anyagi jogi és eljárásjogi akadály elhárítását célozta a versenyjogi jogsértésekből eredő károk megtérítésével kapcsolatos nemzeti szabályok jelentős részének harmonizálása révén, így számos meghatározó jellegű anyagi és eljárásjogi szabálynak igazodniuk kell hozzá.

Az Irányelv több helyen is utal a következetes jogalkalmazás fontosságára, amelynek kapcsán az Irányelvben megfogalmazódik, hogy a nemzeti versenyhatóságok általi hatékony és következetes alkalmazásához közös uniós megközelítésre van szükség. A Bizottság az uniós versenyjog következetes alkalmazását kétoldalú jelleggel és az Európai Versenyhatóságok Hálózatának keretében iránymutatások nemzeti versenyhatóságok rendelkezésére bocsátásával kívánta biztosítani. Az Irányelv leszögezi, hogy a jogbiztonság fokozása, az uniós versenyjog következtelen alkalmazásának megelőzése, a kártérítési perek hatékonyságának és a pergazdaságosság fokozásának, valamint a vállalkozások és a fogyasztók körében a belső piac működésének javítása érdekében, amennyiben egy nemzeti versenyhatóság vagy egy felülvizsgálati bíróság jogerős határozata megállapítja az uniós versenyjog megsértését, az későbbi kártérítési perekben nem képezheti jogvita tárgyát. Az Irányelvben említésre kerül továbbá a tagállami bíróságok által hozott ítéletek közötti összhang fontosossága.

Elmondható tehát, hogy a következetes jogalkalmazás fontos szempontként jelenik meg az Irányelvben. Az alábbiakban kifejtettek alapján véleményem szerint azonban az Irányelv megalkotása során az uniós jogalkotó nem fordított kellő figyelmet a következetes jogalkalmazás és jogalkotás minden aspektusára, esetünkben az esetleges nyelvi, vagy terminológiai konzisztenciára, a különböző kognitív elemek közötti összefüggésre, amely körülmény a versenyjog magánjogi érvényesítésére vonatkozó szabályok következetes alkalmazásának egyik akadályává vált.

## Az Európai Unió jogi terminológia főbb problémakörei

A közjog és a magánjog eltérő szabályozási logikájának összeegyeztetése jelentette nehézségek mellett, a versenyjogi kártérítési perek kapcsán a tagállami jogalkotókat az uniós jog többnyelvűsége által predesztinált fogalmi szinten fennálló problémák is kihívás elé állították. Nyelvi és terminológiai szempontból a versenyjog ugyanis önmagában egy rendkívül összetett jogterület, amely vegyíti mind a jogi, közgazdaságtani és politikai fogalmakat (Vogel 2019: 213), mindemellett a globalizáció hatásainak is erősen ki van téve (Dabbah 2010: 93), ezáltal sok jogi fogalommal ellentétben, amelyek bizonyos esetekben a köznyelvben is ismert fogalmak és jelentésük köztudomású (például házasság, tulajdon vagy per), a versenyjogi fogalmak nem minden esetben értelmezhetők intuitívan. Ebből a tulajdonságából adódóan a versenyjog a nemzeti jogoknál univerzálisabb, kevésbé beágyazott a nemzeti jogi rendszerekbe, ezáltal határokon átívelő, univerzális – fogalmi szempontból korántsem egységes, ám lényegi és tartalmi szempontból egyező – terminológiával rendelkezik (Vogel 2019: 213).

Az Európai Unió versenyjog – mint az európai integráció célját szolgáló közös piac alappillére – esetében fontos elvárás, hogy terminológiáját tekintve egységes legyen. Az Európai Unió versenypolitikájának hangsúlyossá válása az 1980-as évektől kezdődően a nemzeti jogrendszerek egymáshoz való közeledését eredményezte, az egyes tagállamok sajátos historikus, eltérő nemzeti társadalmi kontextus következtében kialakult nemzeti versenyjogi sajátosságok fennmaradása mellett (Rodger 2015: 2).

Az Európai Unió tagállamainak eltérő jogi kultúráinak „fúziója” (Dabbah 2010: 93) és az amerikai versenyjogi fogalmak alapulvétele (Jones 2016: 36) egy hibrid uniós jogi kultúrát hozott létre, a közösségi jogi terminológiára komoly hatást gyakorolva, amely a közösségi jog fogalmi és szemantikai rétegét képi (Vogel 2019: 219). Az uniós jog vonatkozásában említett „hibrid” jelleg a heterogén tagállami jogi kultúrák közötti egyfajta kompromisszumként (Trosborg 1997: 147), valamint a nyelvi és kulturális hagyományok közötti konvergenciaként is értelmezhető (Schäffner 2001: 173). Mindebből kifolyólag az uniós jogi terminológiával szemben fontos követelmény a tagállami nyelvek együttélésének biztosítása, valamint a folytonosság és az összhang megteremtése a meglévő és az újonnan létrehozott jogi fogalmak között (Stefaniak 2017: 109-121).

Az uniós jog hibrid mivoltából adódó problémakörök közé sorolja Biel és Sosoni a szupranacionális és nemzeti jogi elemek közötti összetett kapcsolatot, a jogi terminológia kultúra semlegességének hiányát, a kettős jogi környezetet, és az uniós terminológia rendszerének instabilitását. Ezek a körülmények egy rendkívül összetett és szövevényes problémakört teremtenek, ezáltal terminológiai szempontból feszültséget gerjesztve a szupranacionális

és nemzeti fogalmi dimenzió között, amely mintegy tovább mélyíti a hibriditás jelentette áthidalni szükséges szakadékokat (Vogel 2019: 216). Mindez feltételezhetően abból ered, hogy a szupranacionális jogrendszer nem autonóm jogi fogalmakra, hanem jobbra nemzeti jogokból kölcsönzött fogalmakra támaszkodik (Pietro 2014: 128-129).

Az uniós jog hibrid jellegéből adódó problémák a különböző hivatalos nyelvváltozatok elkészítése során tovább súlyosbodhatnak, ugyanis a különböző hivatalos nyelvek eredendő asszimetriája és a különböző fogalmak poliszemiája, valamint a fordítás során jelentkező kognitív korlátok eltéréseket eredményezhetnek egy uniós jogforrás hivatalos nyelvváltozatai között (Vogel 2019: 217).

A fent említett problémát pedig tovább mélyíti az unió de facto egynyelvű, vagy legalábbis korlátozott többnyelvű jogalkotási gyakorlata. Habár az Európai Unió hivatalosan többnyelvű, az uniós jogalkotás kapcsán ez a többnyelvűség megkérdőjelezhető (a nyelvstratégiai témához lásd: Balázs 1996, 1999, az európai és nemzeti terminológiához: Balázs 2004, Balázs 2014). A jogalkotási bizottságokban az uniós jogszabálytervezetek gyakorlatban az unió három munkanyelvén, vagyis angolul, németül és franciául kerülnek megtárgyalásra, valamint a kezdeti tervezetek is e három nyelven kerülnek elkészítésre, amelyeket később lefordítanak a többi munkanyelvre (Schiffauer 2019: 190), amely körülmény a nemzeti jogi idiómák lefordítását – amelyek különböző nyelveken lényeges eltéréseket tartalmaznak – ellehetetleníti, ellentmondásokat és jogbizonytalanságot eredményezve.

### **Példák az uniós versenyjogi terminológia nyelvi következetlenségeire**

Az uniós jogi terminológia instabilitása által eredményezett jelentésbeli rugalmasság a normavilágosság hiányát eredményezi, ezáltal bizonytalansághoz vezet, amely az egységes alkalmazhatóság kárára válik. Az uniós jog, de kiváltképp az uniós versenyjog kapcsán gyakori jelenség, hogy bizonyos jogi fogalmak esetében az elsődleges, jog – vagyis az alapító szerződések – illetve a másodlagos jog – vagyis az egyes uniós rendeletek, illetve irányelvek – szintjén egyaránt hiányzik a jogszabályi meghatározás (vagyis a pontos nyelvi jelentéstartalom definíciója), amelyet gyakran az Európai Unió Bíróságának jogértelmező tevékenysége pótol. Tipikusan ilyen jogi fogalom a *de minimis*, az *irányítás*, gazdasági erőfölény esetében a *visszaélés*, de még a versenyjog egyik alapvető fogalmának titulált *kartell* is.

Erre a jelenségre az egyik kiváló példa az uniós versenyjog személyi hatályának meghatározásához elengedhetetlenül szükséges *vállalkozás* fogalma (angolul: undertaking, németül: unternehmen, franciául: entreprise, olaszul: impresa) (Whish – Bailey 2015: 85). Az uniós versenyjog címzettjei a vállalkozá-

sok, azonban e fogalom az Európai Unió Bíróságának jogértelmező tevékenysége révén nyert jelentéstartalmat. Az Európai Unió Bíróságának esetjoga azonban nagyon tágan határozta meg a vállalkozás fogalmát, amely alapján vállalkozásnak tekinthető minden gazdasági tevékenységet végző személy vagy szervezet (Tóth 2020: 102). Az Európai Unió Bírósága a Höfner ügyben (C-41/90. Klaus Höfner and Fritz Elser kontra Macrotron GmbH) mondta ki először, hogy a vállalkozás fogalmának meghatározásához szükséges gazdasági tevékenység végzésébe a szolgáltatásnyújtás is beletartozik, míg a FENIN ügyben (T-319/99. Federación Nacional de Empresas de Instrumentación Científica, Médica, Técnica y Dental (FENIN) v Commission of the European Communities) – a Poucet és Pistre (C-159/91. és C-160/91. Christian Poucet kontra Assurances Générales de France and Caisse Mutuelle Régionale du Languedoc-Roussillon), valamint Albany ügyekben (C-67/96. Albany International BV kontra Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie) foglalt megállapítások nyomán – kimondta, hogy a szociális funkciót ellátó, szolidaritási alapon működő, járulékbevezetésből és állami juttatásokból fenntartott egészségügyi szervezetek nem tekinthetők vállalkozásnak.

Az uniós versenyjog terminológiáján tetten érhető az alapító országok nyelvei közül is domináns szerepet magának tudó francia és német nyelvi és jogértelmezési hatás. A vállalkozás fogalmának kapcsán szemléletes például szolgál a versenyjogi értelemben vett vállalkozás fogalmának alapul szolgáló német *Unternehmen* vagy francia *entreprise* és az angol *undertaking* fogalmak közötti jelentéstartalmi különbség. Az angol *undertaking* kifejezés a német *Unternehmen* kifejezés fordításaként jelent meg az angol jogi nyelvben az Egyesült Királyság EGK-hoz történő csatlakozásakor, amikor a versenyjog fogalmi készlete már kialakult, és az angol jogi nyelvre le kellett fordítani az uniós versenyjogi terminológiát (Vogel 2019: 218). Az *undertaking* kifejezés jelentéstartalmát tekintve korábban kötelezettségvállalást, vagy ígéretet, garanciát, biztosítékot jelentett (Lásd az Oxford értelmező kéziszótár „undertaking, n.” szócikkét), míg a német *Unternehmen* kifejezés kapcsán eredetileg is megtalálható volt a lehetséges jelentés tartalmak között az üzleti vonatkozás, vagyis a társaság, cég vagy üzlet fogalma (Lásd a Cambridge angol német szótár „unternehmen, n.” szócikkét). Az angol *undertaking* és a német *Unternehmen* kifejezéseknek megfelelő *entreprise* francia kifejezésnek egy teljesen más angol jogi fogalom, a francia nyelvi változattal formailag teljesen azonos, ám jelentéstartalmát tekintve sokkal szűkebb *entreprise* kifejezés feltehető meg, amely az angol jogi terminológiában gazdasági társaságot jelent (Lásd az Oxford értelmező kéziszótár „enterprise, n.” szócikkét), amelynek német megfelelője azonban a *Wirtschaft*. Ez a nyelvi asszimetria – amely az angol nyelvben megkülönbözteti az angol *undertaking* és *enterprise* kifejezéseket, amelyek eltérő jelentést takarnak, valamint két eltérő jogi koncepció húzódik

mögöttük, míg a német *unternehmen* és a francia *enterprise* kifejezéseknek az angol nyelvi változattal ellentétben csupán egy jelentésük van, azaz ugyanazt a szemantikai tartalmat egyetlen fogalom alá rendelik (Vogel 2019: 219) - jól szemlélteti az uniós jog többnyelvűségéből eredő interpretációs problémákat.

A kultúra semleges fogalomhasználatra Biel és Sosoni tanulmányukban példaként hozzák fel az EUMSZ. 107. cikke szerinti *állami támogatások* fogalmát, mint az autonóm jogi kifejezések létrehozására tett kísérletek egyik igen plasztikus esetét, amely egy szemantikailag átláthatatlan, a tagállami nyelvek beszélőinek jelentéstartalommal nem bíró, vagy a szándékozottól eltérő jelentéstartalmat hordozó kifejezésként honosodott meg az uniós versenyjog fogalmi készletében (Biel - Sosoni 2019: 220). Az állami támogatás fogalma (angolul: *state aid*) az uniós jogban a francia *aide d'état* kifejezésből származik, amely az uniós versenyjogban a vállalkozás fogalmához hasonlóan szintén egy olyan terminus, amelyet sem az elsődleges, sem a másodlagos uniós jog nem határoz meg kimerítően (Tóth 2020: 828). Ebből kifolyólag, az állami támogatás fogalma meglehetősen tágan definiált, amely magába foglal minden olyan a tagállamok által vagy állami forrásból bármilyen formában nyújtott olyan támogatást, amely bizonyos vállalkozásoknak vagy bizonyos áruk termelésének előnyben részesítése által torzítja a versenyt, vagy azzal fenyeget, amennyiben ez érinti a tagállamok közötti kereskedelmet (lásd az EUMSZ. 107. cikkét). Magyarország az uniós csatlakozáskor az EUMSZ. 107. cikke szerinti *aide d'état* fogalmát a magyar nyelvben meglévő ekvivalensnek tekintett állami támogatás fogalmának feltette meg. A magyar pénzügyi „köznyelv” azonban az állami támogatás alatt állami forrásból folyósított ingyenes támogatást vagy kedvezményes feltételek mellett nyújtott kölcsönt ért, amelyet vissza nem térítendő támogatásnak, illetve visszatérítendő támogatásnak nevez. A magyar nyelvben a köznyelvi használat nem tesz különbséget aközött, hogy a támogatás kedvezményezettje az állami szférához vagy a versenyszférához tartozik-e (lásd a Pénzügyminisztérium Támogatásokat Vizsgáló Irodája által 2001. májusában készített információs füzetét). Azaz a köznyelvben gyakran szociális alapú juttatásokat értünk állami támogatások alatt, és nem piaci szereplőknek diszkriminatív alapon nyújtott állami forrásból származó pénzügyi támogatásokat, amelyek piactorzító hatással bírnak.

Magyarországon nem csupán a köznyelvben, hanem a jogszabályokban sem a versenyjogi értelemben vett állami támogatásokat értették állami támogatás alatt az uniós csatlakozást megelőzően, de jelenleg is hatályban vannak olyan magyar jogszabályok, amelyek az EUMSZ. 107. cikk szerinti értelemről eltérő jelentéstartalommal töltik meg ezt a fogalmat. Példaként hozható fel a lakás-előtakarékosság állami támogatásáról szóló 215/1996. (XII. 23.) Kormányrendelet, a lakáscélú állami támogatásokról szóló 12/2001. (I. 31.) Kormányrendelet, illetve a fiatalok, valamint a többgyermekes családok lakáscélú

kölcsöneinek állami támogatásáról szóló 134/2009. (VI. 23.) Kormányrendelet, amely közel öt évvel Magyarország uniós csatlakozását követően került megalkotásra, végezetül pedig a nemzeti otthonteremtési közösségekről szóló 2016. évi XV. törvény (lásd 33. § szakasz), amely a csatlakozást követően tizenkét évvel később került megalkotásra. További példaként hozható fel napjainkban néhány pénzügyi tudatosság növelésével kapcsolatos tájékoztató anyag (például a Magyar Nemzeti Bank által kiadott, a Nemzeti Otthonteremtési Közösségekről szóló tájékoztató anyag), amelyek szintén nem a versenyjogi értelemben vett jelentéstartalmat tulajdonítják az állami támogatások fogalmának, hanem olyan szociális alapú juttatásokat, mint a családi otthonteremtési kedvezmény, ÁFA-visszatérítés, az illetékkedvezmény, vagy a nemzeti otthonteremtési közösségeknek nyújtott támogatás. Az uniós csatlakozást megelőző magyar állami támogatás fogalom értelmezéséhez hasonlóan az Egyesült Királyságban is eltérő jelentéstartalommal bírt az állami támogatások fogalma, jellemzően a fejlesztési és katasztrófa elhárítás keretében nyújtott pénzügyi segítséget értették alatta (Biel – Sosoni 2019: 220).

Wüster és Felber szerint a hatékony szaknyelvi kommunikációhoz egyértelműség szükséges, azaz egy kifejezésnek mindig csak egy meghatározott fogalomra szabad utalnia (ld. Wüster 1974: 61-106; Felber 1984: 179). Az uniós versenyjog terminológiájában megfigyelt aszimmetria vitán felül ellentétes az egyértelműség kritériumával, és félreértéseket okozhat az uniós jog végrehajtása és értelmezése során. Ez a nyelvi aszimmetria tükröződik az uniós más hivatalos nyelvein is, amelyek többsége a francia nyelvet követi (Biel – Sosoni 2019: 220). A versenyjogi kártérítési perek jogintézménye tehát egy sajátos szemantikai szabályoknak engedelmeskedő uniós terminológiai környezetben született meg, és került implementálásra a tagállami jogrendszerekbe.

### **Az Irányelv tagállami jogba történő inkoherens implemetációjának lehetséges okai**

Amint azt a fentiekben megkíséreltem érzékletes példákon keresztül szemléltetni, az uniós jog többnyelvűségéből eredő hibrid jelleg a jogi terminológia szintjén a normavilágosságot veszélyeztető problémáktól szenved. Ezen problémákat tetézi, hogy az uniós jog nem alkot koherens rendszert, mivel az uniós jogalkotás szubszidiárius jellegű, ezért az uniós jogi terminológia nem definiált horizontálisan, így tartalmi szempontból adott esetben jogforrásonként változhat az uniós jog által használt fogalmak jelentéstartalma (Somssich 2011: 30). Ahogyan arra fentebb már utaltam, az önálló jogrendszerek alapja a nyelvi egyértelműség, amely egy tisztán nyelvi aspektus. A jogi fogalmak terminológiai inkonzisztenciája erősen veszélyezteti egy jogrendszer önállóságát, amely probléma egy olyan jogrendszer esetében, mint az

uniós jog, sokkal nagyobb jelentőséggel bír tekintve, hogy a soknyelvűség hatványozott negatív hatással lehet a nyelvi egyértelműségre, ugyanis a fentebb már említett nyelvi különbségekből eredő következtetlenségek mellett az eltérő nemzeti jogi terminológia jelentéstartalmi különbségeivel is kénytelen szembenézni az uniós jogalkotó (Somssich 2011: 30). Ahogyan az Európai Unió Bírósága is megfogalmazta a CILFIT ügyben, még a nyelvi változatok pontos egyezése esetén is szem előtt kell tartani, hogy az uniós jog sajátos terminológiát használ, emellett a jogi fogalmak tartalma nem szükségszerűen azonos az uniós jogban és a különböző tagállami jogokban (lásd a C-283/81. számú Srl. CILFIT és Lanificio di Gavardo Spa kontra Egészségügyi Minisztérium ügyben hozott ítéletet).

Az uniós jog szubszidiárius jellege ennek következtében predesztinált bizonyos, az Irányelv átültetését érintő következtetlenségeket. Az Irányelv például szándékosan nem foglalkozott a felelősség anyagi jogi szabályaival és terminológiai készletével, a tagállamok hatáskörébe utalta, hogy az uniós versenyjog által előírt korlátokon belül, az uniós jog általános elveivel (például a tényleges érvényesülés elvével) együtt, valamint magának az Irányelvnek a rendszerszintű és teleologikus értelmezésével összhangban meghatározzák azokat.

Ennek egyik oka az, hogy az Európai Unió kizárólagos hatáskörébe tartozó versenyjoggal (lásd az EUSz. 3. cikkét) ellentétben a polgári jog anyagi jogi szabályainak megalkotása tagállami hatáskörben maradt, amelynek következtében az Európai Unió tagállamait heterogén magánjogi szabályozás és nyelvi-fogalmi környezet jellemzi. Ez a körülmény az Irányelv megalkotóit komoly kihívás elé állította, ugyanis az egységes uniós magánjogi terminológia hiánya, valamint az uniós versenyjogi terminológia hibrid jellege és szubszidiárius jellege miatt szinte előre látható volt az a következetes jogalkalmazást érintő hiányosság, amely révén az Irányelv lehetővé tette az uniós versenyjog alapján indítható kártérítési perek igen heterogén alkalmazását a tagállamokban. A jogegységesítő munkát egyértelműen az Európai Unió Bírósága vállalta magára.

A tagállamonként eltérő magánjogi szabályok fényében nagy kihívást jelent továbbá a tagállami magánjogból kiinduló hagyományos bírói jogértelmezés, amely hajlamossá teheti a tagállami bírókat arra, hogy az Irányelv szabályait a polgári eljárás meglévő általános elveinek fényében értelmezzék (lásd Arató 2020: 8-15). Véleményem szerint ez a jelenség hívta életre azt a tendenciát, hogy növekvő számban vannak azok a tagállami bíróságok által hozott ítéletek, amelyek kifejezetten hivatkoznak más tagállam bírósága által meghozott ítéletekben szereplő jogértelmezésekre, hozzájárulva a jogegységesítéshez (Gyebrovski 2023: 55).

Az Irányelv implementálásával kapcsolatos eltérő megközelítések az egyes szabályokon keresztül érzékelhetők megfelelően. Az egyetemleges felelősségre vonatkozó szabályok átültetése (Carsten 2018: 110; Peyer 2015: 41-43) egyértelműen mutatja a tagállamok eltérő megközelítését az Irányelv pontos átültetésére vonatkozóan. Németországgal, Magyarországgal, Írországgal, Olaszországgal, Litvániával ellentétben például Belgiumban, Franciaországban és Luxemburgban igen eltérő értelemmel töltötték meg az egyetemleges felelősség intézményét, mint egy *in solidum* felelősségként értelmezve azt (Malinauskaite 2018: 506).

Az Irányelv elévülési időre vonatkozó szabályainak tagállamok általi megközelítése szintén jelentős eltéréseket mutat. Számos tagállam (például Olaszország, Portugália) az elévülési szabályokat anyagi természetűnek tekinti, míg az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlata eljárási jellegűnek minősítette azt (Lásd például a C-228/96. sz. Aprile ügyet; a C-343/96. sz. Dilexport ügyet; a C-62/200. sz. Marks & Spencer ügyet; a C-255/00. sz. Grundig Italiana ügyet).

A teljes kártérítéshez való jog mibenlétével kapcsolatban sok tagállamon belül nagy a jogbizonytalanság, illetve a kamatszámítás módszereit illetően nagyfokú a szabályozás heterogenitása az Európai Unió tagállamaiban (lásd bővebben Monti 2016). Az uniós jogból közvetlenül eredő teljes kártérítéshez való jog nem egyeztethető össze a kártérítés összegének drasztikus eltéréseivel, attól függően, hogy melyik tagállam bírósága foglalkozik a követeléssel. Komoly hiányosságnak tekinthető, hogy az Irányelv nem harmonizálta ezt a kérdést, különösen annak fényében, hogy már az Irányelv elfogadásához vezető előkészítő munkálatok is megállapították, hogy a nemzeti jogszabályok e tekintetben nem következetesek (Waelbroeck 2004: 82-88; valamint e témakörben lásd a Staff Working Paper Annex to Green Paper Damages actions for breach of EC antitrust rules, COM(2005) 672 FINAL elnevezésű anyagot).

A fentiekben ismertetett körülmények és a tagállami jogok közötti diszcrepancia véleményem szerint kiválóan szemlélteti, hogy egy olyan jogterület kapcsán, mint a versenyjogi kártérítési perek – amely jogintézmény eleve jogdogmatikai alapvetéseket kérdőjelez meg, ezzel komoly kihívás elé állítva a polgári anyagi és eljárási jogot (Gyebrovski 2023: 60) – a minimum harmonizációs követelményeket előíró irányelvi forma, illetve a magánjogi szabályokat érintő harmonizációs szabályok hiánya, valamint az eltérő magánjogi terminológia és az eltérő nemzeti jogi „nyelvek” használata a jogalkalmazás következtelenségét eredményezheti (Arató 2023: 216). Ugyanis még egy következetesen megalkotott irányelv esetében is előfordulhatnak ellentmondások abban, ahogyan a tagállamok az egyes rendelkezéseket értelmezik az átültetési folyamata során.

### Példa a nyelvi következtelenségekre az Irányelv implementálása során

Az Irányelv nemzeti határozatok hatályával kapcsolatos szabályainak tagállami jogba történő következtelen átültetése szemléletes példát szolgáltat ahhoz, hogy a soknyelvűség, mint tényező, hogyan gyakorolhat negatív befolyást a következtetes jogalkotásra, ezáltal pedig a jogalkalmazásra. Az Irányelv 9. cikk (1) bekezdése alapján valamely nemzeti versenyhatóság vagy felülvizsgálati bíróság által hozott jogerős határozatban megállapított versenyjogi jogsértés megtörténte nem lehet vitatható az uniós, illetve a nemzeti versenyjog alapján a nemzeti bíróságoknál indított kártérítési perekben.

Ami a nemzeti határozatok más uniós tagállam bírósága előtt indított kártérítési perben meglévő kötőerejét illeti, az Irányelv 9. cikk (2) bekezdése alapján a tagállamok kötelesek annak biztosítására, hogy amennyiben egy másik tagállamban jogerős határozatot hoznak, arra a nemzeti joggal összhangban legalább, mint a versenyjogi jogsértés megtörténtének *prima facie* bizonyítékára hivatkozni lehessen, és azt adott esetben a felek által előterjesztett egyéb bizonyítékokkal együtt meg lehessen vizsgálni. Az uniós jogalkotó láthatóan úgy tekintette, hogy a *prima facie* kifejezés egy univerzális jogi szaknyelvi idióma, amely objektív normatív tartalommal bír.

A nemzeti határozatok kötőerejével kapcsolatban egy kutatás a többnyelvűség által generált potenciális problémákra hívja fel a figyelmet az Irányelv kelet-közép európai országokban történő átültetésének kapcsán (Piszcz – Wolski 2017: 227-228). Az Irányelv szinte valamennyi közép- és kelet-európai hivatalos változatában az angol „*prima facie evidence*” tagállamonkénti nyelvi megfelelőit a latin „*prima facie*” szavak és az „*evidence*” szó nemzeti megfelelőinek összekapcsolásával hozták létre (Piszcz 2017: 171). Azokban az esetekben, amikor a hiteles változatok fordítása során a fordítóknak olyan jogi fogalmakat kell interpretálniuk, amelyekre a célnyelvben nincsenek funkcionális megfelelők, gyakori jelenség, hogy az ún. „kölcsonzési” technikákat alkalmazzák, amely gyakorlat gyakran az így elkészített hiteles változatok koherenciájának rovására mehetnek (Piszcz 2013: 171).

Jelentéstartalmi szempontból a német jogban például a *prima facie* bizonyítás követelményeinek való megfelelés a bizonyítási teher tényleges megfordítása utáni legerősebb bizonyítási módozatnak tekinthető (Ritz – Marx 2019: 492). A *prima facie* bizonyítás elve általánosságban véve a tapasztalat különösen megbízható, általánosan igaz szabályain alapul, amelyek szerint bizonyos hatások jellemzően bizonyos okokból erednek (és fordítva) (Stancke – Weidenbach – Lahme 2017: 491). A Német Szövetségi Bíróság kialakult ítélkezési gyakorlata alapján egy eseménysorozat akkor tekinthető tipikusnak a *prima facie* bizonyítás értelmében, ha olyan gyakran fordul elő, hogy nagyon nagy az esélye annak, hogy az egyedi eset bizonyos értelemben véve tipikus

esetnek tekinthető (lásd a KZR 26/17. ítélet 50. bekezdését; a XI ZR 210/03. ítélet 22. bekezdését; a VI ZR 33/09. ítélet 8. bekezdését; a VI ZR 179/04. ítélet 13. bekezdését). Tehát a német joggyakorlatban ismert a bizonyítottsági szint csökkent változatának (Beweismassreduzierung) tekinthető *prima facie* bizonyítás (Fascing 1990: 468-469). A *prima facie* bizonyítás alkalmazása esetén a peres fél tehát egy általános életpasztalatra alapított következtést használ fel a bizonyítás során, amely ezen aspektusát tekintve egy bizonyítási módszernek tekinthető. Alkalmazásával egy könnyebben bebizonyítható vagy ismert eseménysor tipikus lefolyásának tényről, illetve folyamatáról az általános életpasztalatok alapján egy hozzá tipikusan hasonló lefolyású tényállásra következtetünk (Beutel 2011: 127-128). A német jogrendszeren kívül első sorban természetesen azonban az angolszász jogrendszerekben ismert széles körben a *prima facie* bizonyítás.

Érdekes, hogy az Irányelvhez képest a német versenytörvényben (lásd Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen § 33b Bindungswirkung von Entscheidungen einer Wettbewerbsbehörde) a *prima facie* bizonyítékra történő hivatkozás lehetőségének biztosítása helyett, a külföldi határozatokat kötőerővel ruházta fel annak ellenére, hogy az Irányelv német nyelvi változatában kifejezetten szerepel a *prima facie* bizonyíték német megfelelőjének számító „*Anscheinsbeweis*” kifejezés (lásd bővebben az Irányelv német változatának 9. cikk (2) bekezdését: „*die in einem anderen Mitgliedstaat ergangen ist, gemäß ihrem jeweiligen nationalen nationalen Recht vor ihren nationalen Gerichten zumindest als Anscheinsbeweis dafür vorgelegt werden kann, dass eine Zuwiderhandlung gegen das Wettbewerbsrecht.*”).

Magyarországon – több kelet-közép európai országhoz hasonlóan – az Irányelv 9. cikkének (2) bekezdése jelentéstartalmát tekintve, mint megdönthető vélelem – vagyis olyan valóságként elfogadott előfeltételezésként, amelylyel szemben lehetséges az ellenbizonyítás – került átültetésre (lásd a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény („Tpvt.”) 88/R. § (2) bekezdését). A versenyjogi kártérítési perek esetén, követő kereseteknél (ahol már rendelkezésre áll a versenyhatóság jogsértést megállapító határozata) a jogsértés tényének bizonyítására már nincs szükség, valamint a vonatkozó magyar szabályozás további törvényi vélelmeket alkalmaz. Kartellel okozott versenyjogi jogsértés esetén a Tpvt. 88/D. § (4) bekezdése alapján például – megdönthető – vélelem terjed ki az okozatiságra, a Tpvt. 88/G. § (6) bekezdése értelmében pedig magára az árnövekedésre is. Az AT.39824 számú Kamion-kartell ügyben – amely kártérítési per sorozatnak magyar lába is van (lásd C-451/18. sz. Tibor-Trans ügy) – hozott ítéletben a stuttgarti tartományi bíróság előtt indított kártérítési perben (lásd LG Stuttgart 45 O 1/17.) a bíróság egyértelművé tette, hogy a *prima facie* bizonyítékok olyan eseménylánc esetén alkalmazhatók, amely alapján az a tapasztalat von-

ható le, hogy abból a bizonyítási szándékozott tény következik. A bíróság az adott ügyben a mennyiségi és fogyasztói kartellekkel kapcsolatban kifejtette, hogy a *prima facie* bizonyítékoknak ugyanakkor nincs olyan elfogadott okozatossági lánc, amely alapján a vélelem a károkozásról önmagában megállna, ezért a felperesnek ténybeli vélelemre kell hivatkoznia, törvényi vélelem nem áll fenn (lásd BGH, 11.12.2018, KZR. 26/17.).

A stuttgarti tartományi bíróság idézett ítélete némileg ellentmond az okozatisággal, illetve az árnövekedéssel kapcsolatos magyar szabályoknak, illetve a *prima facie* bizonyíték magyar nyelvi értelmezésének, amely révén láthatóvá válik, hogy az Irányelv megszövegezése – vagy éppen annak magyar jogba történő átültetése – a *prima facie* bizonyíték kapcsán némiképp következtelen volt.

Az Irányelv nemzeti határozatok kötőerejével kapcsolatos szabálya azonban nem csak a magyar jogban eredményezett jelentéstartalmi szempontú következtelenségeket. Az Európai Unió legtöbb tagállama úgy interpretálta az Irányelv 9. cikk (2) bekezdését, hogy a *prima facie* bizonyíték jelentéstartalmi szempontból a bizonyítás kiindulópontját jelenti (lásd például Belgium (Pico – Darding 2017), Írország (lásd S.I. No. 43/2017 - European Union (Actions for Damages for Infringements of Competition Law) Regulations 2017. („Ír Törvény”)), Olaszország esetét).

Az Irányelvet átültető ír jogszabály vonatkozó rendelkezése alapján (lásd az Ír Törvény 8. szakasz (2) bekezdését) a másik tagállamban meghozott versenyjogsértést megállapító jogerős határozat legalább *prima facie* bizonyítékként bíróság elé terjeszthető a versenyjog megsértésének megtörténtére vonatkozóan, és adott esetben együtt értékelhető a felek által hozzáadott bármely egyéb bizonyítékkal.

Az Irányelvet átültető olasz jogszabály vonatkozó rendelkezése alapján (Decreto legislativo del 19/01/2017 n. 3 - Attuazione della direttiva 2014/104/UE del Parlamento europeo e del Consiglio, del 26 novembre 2014, relativa a determinate norme che regolano le azioni per il risarcimento del danno ai sensi del diritto nazionale per violazioni delle disposizioni del diritto della concorrenza degli Stati membri e dell'Unione europea. Articolo 7.) – hasonlóan az ír megoldáshoz – más tagállamok nemzeti versenyhatóságainak határozatait bizonyítéknak kell tekinteni, amely a felek által hozzáadott bármely más bizonyítékkal együtt értékelhető azzal, hogy a nemzeti határozatok bizonyító ereje csak a jogsértés természetére és tárgyi, személyi, időbeli és területi hatályára terjed ki, tehát a felpereseknek minden esetben bizonyítaniuk kell az elszenvedett kárt, valamint a jogsértés és az elszenvedett veszteség közötti okozati összefüggést.

Franciaország és Luxemburg egyszerűen bizonyítékként (*preuve*) tekint a nemzeti versenyhatóságok, vagy bíróságok által hozott versenyjogsértést

megállapító jogerős határozatokra. A francia kereskedelmi törvény (lásd Code de commerce: Section 1 : Des conditions de la responsabilité (Articles L481-1 à L481-7)) vonatkozó rendelkezése alapján az Európai Unió másik tagállamának versenyhatósága vagy fellebbviteli bírósága által kihirdetett határozat, amely a versenykorlátozó gyakorlat fennállásának és betudásának megállapítására vonatkozó rész tekintetében már nem képezheti rendes jogorvoslat tárgyát természetes vagy jogi személy vonatkozásában e gyakorlat elkövetésének bizonyítékát képezi („*Une décision qui ne peut plus faire l'objet d'une voie de recours ordinaire pour la partie relative au constat de l'existence et de l'imputation d'une pratique anticoncurrentielle, prononcée par une autorité de concurrence ou par une juridiction de recours d'un autre Etat membre de l'Union européenne à l'égard d'une personne physique ou morale, constitue un moyen de preuve de la commission de cette pratique.*”). Az Irányelv francia implementációja jelentéstartalmi szempontból tehát a versenyjogsértést megállapító nemzeti határozatoknak a megdönthető vélelemnél alacsonyabb értéket, csupán bizonyító erőt tulajdonít.

Ehhez képest Portugáliában (lásd Lei n.º 23/2018 de 5 de junho Artigo 7.) és Spanyolországban (lásd Real Decreto-ley 9/2017, de 26 de mayo Artículo 75.) határozatok megdönthető vélelmet jelentenek (illetve amint fentebb már említésre került Magyarországon) a jogsértés fennállására, természetére és annak tárgyi, szubjektív, időbeli valamint területi hatálya, továbbá az abból eredő károk megtérítése iránti kereset szempontjából (Rodger – Ferro – Marcos 2019: 496), a spanyol esetet tekintve azzal a megszorítással, hogy ha egy másik tagállam versenyhatósága hatósága saját nemzeti jogára alapozza döntését, az nem köti és nem érinti a spanyolországi eljárásokat, de a felperesek felhasználhatják álláspontjuk megerősítésére.

Az Európai Unió Bíróságának esetjoga alapján a *prima facie* bizonyíték az uniós versenyjog és a tényleges érvényesülés elve alapján a bizonyítási teher áthárítását eredményezi, amely során a jogsértés anyagi, személyi, időbeli és területi hatályának meghatározása kiemelkedő jelentőségű (lásd Imgarten 2023; valamint lásd a C-25/21. sz. Repsol ügyben, az Európai Unió Bíróságának első kérdésre adott válaszát). Mindezek alapján leginkább a spanyol, portugál és a magyar implementációs megoldások állnak közel az egyértelmű jogi idiómának vélt *prima facie* bizonyíték uniós jogalkotói értelmezéséhez, azaz az uniós jogalkotó valós szándékához. Mindebből látható, hogy az uniós jogalkotó nem tulajdonított kellő jelentőséget a nyelv és a jog kölcsönös függőségének az Irányelv elemzett szabályának megalkotásakor.

## Összegzés

Az Európai Unió többnyelvűségéből, illetve a jogalkotás következetlenségéből eredően az uniós versenyjog magánjogi érvényesítése terén a tagállamok által megalkotott szabályok bizonyos kérdésekben nem következetesek (Waelbroeck 2005: 82-85). Természetesen ennek nem csupán a többnyelvűség az egyetlen oka. Az eltérések a szerteágazó és különböző tagállami magánjogi szabályok sokféleségét megőrző, irányelvi forma, és a minimum harmonizációs követelmények együtthatásának eredményeként jelentkeztek véleményem szerint. A következetlenséggel kapcsolatban általam ismertetett példa a tagállami jogszabályokban olyan megoldások elfogadásához vezetett, amelyek lehetőséget teremtenek például a forum shoppingra, illetve azt eredményezik, hogy jelentős különbségek alakulnak ki a tagállamok között a jogintézmény hatékonyságát illetően, ami hosszú távon bizonyos vállalkozásoknak kedvezőtlen lehet. Ezek a sajátos megoldások veszélyeztethetik az Irányelv következetes alkalmazását az Európai Unióban. A versenyjogi kártérítési perek esetében – ahol kifejezett célként kellett volna megfogalmazódnia a jogalkotó oldalán az uniós szinten egységes és következetesen, minden tagállam által használt jogi terminológia megalkotása – véleményem szerint sem az irányelvi forma, sem a minimum harmonizációs előírások nem elégedőek a jogintézmény határon átvívelő következetes alkalmazásához, kiváltképp olyan ügyek esetében, mint a Kamion kartell nyomán indult kártérítési per sorozat. Amint arra a fentiekben utalni kívántam, az irányelvi forma, a minimum harmonizációs követelmények, illetve a magánjogi szabályokat érintő harmonizációs szabályok hiánya, valamint az eltérő magánjogi terminológia és nemzeti „jogi nyelv” használata a jogalkalmazás következetlenségét eredményezheti.

Az Irányelv értelmezését megnehezíti az, hogy az egyes tagállami jogrendszerek nem szükségszerűen ismerik az Irányelv által valamely – tagállami jogban egyébként ismert és alkalmazott – jogintézményre használt fogalmat, vagy adott esetben egészen más jogi értelmezés vert gyökeret az adott tagállami jogrendszerbe az érintett fogalom kapcsán, például ahogyan azt a *prima facie* bizonyíték kapcsán is láthattuk. Az Irányelv 9. cikke által szabályozott nemzeti határozatok kötérejét illetően a *prima facie* bizonyíték tagállami jogokba történő átültetése a tagállamonként eltérő, a kérdéses jogi terminusnak tulajdonított jelentéstartalom következtében komoly jogalkotási következetlenséget eredményezett. A különböző tagállami jogokban a *prima facie* bizonyítéknak négy különböző jogi koncepciót tükröző jelentést tulajdonítottak, amely kritikus mértékben hozzájárulhat a széttartó jogalkalmazáshoz.

Véleményem szerint az Irányelv, és ezáltal a versenyjog magánjogi érvényesítésének szabályait tartalmazó joganyag fogalmainak következetes értelmezésének egyik fő problémája a valódi autonóm, a nemzeti magánjogtól

tartalmilag elváló fogalomrendszer kialakításának hiánya. Ez a probléma különösen hangsúlyos olyan esetekben, amikor az uniós jogalkotó sem ismeri fel adott esetben az általa megszövegezett joganyag következtetlenségeit és nem ad megfelelő eligazítást, vagyis nem definiálja az érintett fogalmat, illetve a különböző tagállami magánjogi szabályokat nem kellően figyelembe véve univerzálisnak gondolt jogi fogalmakat használ egy olyan többnyelvű rendszerben, mint az Európai Unió.

Az Európai Unió Bírósága a C-143/88. és C-92/89. sz. Zuckerfabrik ügyben hozott ítéletében az uniós intézmények kártérítési felelőssége kapcsán arra a megállapításra jutott, hogy a tagállami kártérítési szabályok alkalmazása következtetlenségekhez vezet az uniós jog alkalmazásában, ezért az Európai Unió Bírósága az alapvető eljárási követelményeket maga dolgozta ki a következtetések kockázatának csökkentése érdekében (Horváth 2015: 31). Az Irányelv megalkotása előtt Gerald Mäsch professzor fogalmazta meg azt a gondolatot, miszerint az Európai Unió Bíróságának hasonló eljárása a versenyjogi kártérítési perekkel kapcsolatban nem lett volna teljesen elképzelhetetlen (Mäsch 2003: 843). Kiegészítve Gerald Mäsch professzor észrevételét, az Irányelv átültetését követő következtetlenségek és eltérő tagállami átültetés fényében, véleményem szerint hatékony lehetne a versenyjogi kártérítési perek kapcsán a Zuckerfabrik ügyben alkalmazott megközelítés alkalmazása.

## Jogforrások

- A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény;  
Az Európai Unió versenyjogi rendelkezéseinek megsértésén alapuló, nemzeti jog szerinti kártérítési keresetekre irányadó egyes szabályokról szóló Európai Parlament és a Tanács 2014/104/EU irányelv;

## Szakirodalom

- Arató Balázs - Balázs Géza 2022b. *The linguistic norm and norm of legal language*. Magyar Nyelvőr. 146: 91–103. DOI: 10.38143/Nyr.2022.5.91.; <https://nyelvor.mnyknt.hu/wp-content/uploads/146507.pdf>.  
Arató Balázs 2020. *Quo vadis, igazságügyi nyelvészet?* Magyar Jogi Nyelv; 2020/2. <https://joginyelv.hu/quo-vadis-igazsagugyi-nyelveszet/>.  
Arató Balázs 2023. *A tisztességes eljáráshoz fűződő jog, különös tekintettel a tisztességes igazságügyi szakértői eljárásra*; in: Tóth J. Zoltán (ed.) 2023. *Az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasz. Tanulmányok a „való-*

- di" alkotmányjogi panasz alkotmánybíróági gyakorlatáról. KRE-ÁJK, Patrocinium. Budapest.
- Arató, Balázs 2022. *Norm clarity in the light of Hungarian case law*. Magyar Nyelvőr 146; 81–90. oldalak; DOI: 10.38143/Nyr.2022.5.81.
- Balázs Géza 1996. Egy lehetséges magyar nyelvstratégia körvonalai. Magyar Nyelvőr, 250–63.
- Balázs Géza 1999. A magyar nyelvművelés állapota. Tudománypolitikai áttekintés, javaslatok. (Tanulmány az MTA Magyar Nyelvi Bizottság felkérésére.) Magyar Nyelvőr, 9–27.
- Balázs Géza 2004. Euroterminológia és a magyar nyelv (Szaknyelvi kommunikáció és nyelvstratégiai munka). 279–288. In: Balázs Géza szerk.: A magyar nyelvi kultúra jelene és jövője I. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest.
- Balázs Géza 2014. A szakmai nyelvhasználat múltja, jelene. És jövője? 19–26. In: Veszelszki Ágnes és Lengyel Klára szerk.: Tudomány, technolektus, terminológia. A tudományok, szakmák nyelv. Éghajlat Könyvkiadó, Budapest.
- Beutel, Bianca 2011. *Wahrnehmungsbezogene richterliche Erfahrungssätze im Marken- und Lauterkeitsrecht*. Spillingen.
- Boytha Györgyné - Tóth Tihamér 2010. *Versenyjog*. PPKE JÁK. Budapest.
- Boytha Györgyné 2008. *Versenyjogi jogsértések esetén érvényesíthető magánjogi igények*. HVG-ORAC. Budapest
- Carsten, Koenig 2018. *Making contribution work: The liability of privileged and non-privileged injurers in EU competition law*, 14 European Competition Journal. <https://doi.org/10.1080/17441056.2018.1455387>
- Christian Ritz - Carolin Marx - Manuel Bogenreuther 2019. *Prima Facie Evidence in Cartel Damages Litigation – Landmark Decision by the German Federal Court of Justice in the Rail Cartel Case*. Journal of European Competition Law & Practice. 10. szám. <https://doi.org/10.1093/jeclap/lpz014> (Letöltés: 2023. október 1.)
- Conway, Gerard 2015. *EU Law*. Routledge. London.
- Dabbah, Maher 2010. *International and Comparative Competition Law*. Cambridge University Press. Cambridge. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511777745> (Letöltés: 2023. szeptember 20.)
- dr. Horváth András 2015. *Doktori értekezés: Versenyjogi kártérítési igények egyes kérdéseiről, kitékintéssel az iratokhoz való hozzáférésre*. Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Polgári Jogi Tanaszék. Budapest. DOI: 10.15476/ELTE.2015.126 (Letöltés: 2023. április 19.)
- Fascing, Hans W. 1990. *Zivilprozessrecht*. MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung GmbH.Wien.
- Felber, Helmut 1984. *Terminology manual*. Unesco, Infoterm. Paris.

- Gombos Katalin 2016. *A jog érvényesülésének térsége az Európai Unióban*. Wolters Kluwer Kft. Budapest. <https://doi.org/10.55413/9789632956091> (Letöltés: [https://mersz.hu/hivatkozas/dj36\\_6\\_p6/#dj36\\_6\\_p6](https://mersz.hu/hivatkozas/dj36_6_p6/#dj36_6_p6) (2023. 10. 01.))
- Gyebrovski, Zsolt 2023. *Versenyjogi kártérítési perek - a közjog és a magánjog határmezsgyéjén*. Külügyi Műhely. Budapest. 5 (1-2). 55. oldal. DOI: 10.36817/km.2023.1-2.2
- Hettinger Sándor 2019. *A többnyelvűség értelmezési irányai az Európai Unió jogában*. Comparative Law Working Papers.
- Imgarten, Nils 2023. *No Binding Effect of NCA Decisions, but Shifts in the Burden of Proof in (Pre-Directive) Private Damages Claims? (Case C-25/21 – Repsol)*. Kluwer Competition Law Blog.
- Jones, Alison - Sufrin, Brenda 2016. *EU Competition Law. Text, Cases, and Materials*, 6th ed. Oxford University Press. Oxford. DOI: 10.1093/law/9780198723424.001.0001 (Letöltés: 2023. szeptember 20.)
- Malinauskaite, Jurgita – Cauffman, Caroline 2018. *The Transposition of the Antitrust Damages Directive in the Small Member States of the EU—A Comparative Perspective*. Journal of European Competition Law & Practice. <https://doi.org/10.1093/jeclap/lpy048>
- Mäsch, Gerald 2003. *Private Ansprüche bei Verstößen gegen das europäische Kartellverbot - „Courage“ und die Folgen*. Europarecht.
- Monti, Giorgio 2016. *EU law and interest on damages for violations of infringement of competition law: a comparative report*. EUI Law Working Paper 2016/11. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2753528>
- Peyer, Sebastian 2015. *The Antitrust Damages Directive - much ado about nothing?* In: Marquis, Mel – Cisotta, Roberto (eds.) 2015. *Litigation and Arbitration in EU Law*. Edward Elgar. Cheltenham. <https://doi.org/10.4337/9781783478866.00007> (Letöltés: 2023. szeptember 28.)
- Pico, Ivan – Darding, Koen 2017. *Damage Control: The Implementation of the EU Damages Directive in Belgium*. Kluwer Competition Law Blog.
- Piszc, Anna - Wolski, Dominik 2017. *Implementation of the EU Damages Directive in Central and Eastern European Countries*. University of Warsaw, Faculty of Management Press. Varsó.
- Piszc, Anna 2013. *A few notes on the language of EU antitrust law in English/Polish translation*. Studies in Logic, Grammar and Rhetoric 34(47). DOI: 10.2478/slgr-2013-0028 (Letöltés: 2023. április 27.)
- Piszc, Anna 2017. *Multilingualism in the EU and Consistency of Private Enforcement of Competition Law: Two Examples from CEE Countries*. De Gruyter. DOI: 10.1515/slgr-2017-0049 (Letöltés: 2023. április 27.)
- Robertson, Colin 2013. *How the European Union functions in 23 languages*. SYNAPS - A Journal of Professional Communication.

- Rodger, Barry J – Ferro, Miguel Sousa – Marcos, Francisco 2019. *A panacea for competition law damages actions in the EU? A comparative view of the implementation of the EU Antitrust Damages Directive in sixteen Member States*. Maastricht Journal of European and Comparative Law.
- Rodger, Barry J., MacCulloch, Angus 2015. *Competition law and policy in the EU and*
- Schäffner, Christina - Adab, Beverly 2001. *The idea of the hybrid text in translation revisited*. In: *Across Languages and Cultures*. DOI: 10.1556/Acr.2.2001.2.11 (Letöltés: 2023. október 1.)
- Schiffauer, Peter - Izabela Jędrzejowska-Schiffauer 2019. *Triumph of Law over Language, Case Studies on Multilingually Negotiated EU-Law*. In: Vogel, Friedman 2019. *Legal Linguistics Beyond Borders: Language and Law in a World of Media, Globalisation and Social Conflicts.: Relaunching the International Language and Law Association (ILLA)*. Duncker & Humblot GmbH. Berlin.
- Somssich Réka 2011. *Az európai jog fogalmai*. ELTE Állam – és Jogtudományi Kar Nemzetközi Magánjogi és Európai Gazdasági Jogi Tanszék. Budapest.
- Stancke, Fabian - Weidenbach, Georg – Lahme, Rüdiger 2017. *Kartellrechtliche Schadensersatzklagen*. Fachmedien Recht und Wirtschaft in Deutscher Fachverlag GmbH. Frankfurt.
- Stefaniak, Karolina 2017. *Terminology work in the European Commission: Ensuring highquality translation in a multilingual environment*. In: Svoboda, Tomáš – Biel, Łucja – Łoboda, Krzysztof (eds.) 2017. *Quality aspects in institutional translation* (Translation and Multilingual Natural Language Processing 8). Language Science Press. Berlin. 109 – 121. oldal. DOI:10.5281/zenodo.1048192 (Letöltés: 2023. május 1.)
- Tóth Tihamér 2020. *Unió és magyar versenyjog*. Wolters Kluwer Hungary Kft. Budapest.
- Trosborg, Anna 1997. *Translating Hybrid Political Texts*. In: Anna Trosborg (Ed.): *Text Typology and Translation*. John Benjamins. Amsterdam. <https://doi.org/10.1075/btl.26> (Letöltés: 2023. szeptember 25.)
- UK. 5<sup>th</sup> ed. New York: Routledge. London. 2. oldal <https://doi.org/10.4324/9780429955181> (Letöltés: 2023. szeptember 20.)
- Vogel, Friedemann (ed.) 2019. *Legal Linguistics Beyond Borders: Language and Law in a World of Media, Globalisation and Social Conflicts. Relaunching the International Language and Law Association (ILLA)*. Vol. 2. Duncker & Humblot GmbH. Berlin.
- Waelbroeck, Denis 2004. *Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules*, Ashurst. Brüsszel.
- Whish, Richard - Bailey, David 2015. *Competition Law*. 8th ed. Oxford University Press. Oxford. DOI: 10.1093/law-ocl/9780198779063.001.0001 (Letöltés: 2023. április 14.)

Wüster, Eugen 1974. *Die allgemeine Terminologielehre – Ein Grenzgebiet zwischen Sprachwissenschaft, Logik, Ontologie, Informatik und den Sachwissenschaften*. In: *Linguistics* (119). <https://doi.org/10.1515/ling.1974.12.119.61> (Letöltés: 2023. október 1.)